

A bőgatyától a farmernadrágig

Egy ruhadarab világraszóló sikertörténete

A XVIII. század elején szűnt meg Magyarországon a bőgatyá – mint általános férfi népviselet – egyeduralma. Ekkortól található a parasztok vagy köznéppolgárok ruhatárában szabók által készített vászonnadrágok. Ezek alapanyaga kezdetben vastag vászon volt, amelyet kettős vagy egyenesen négy nyüstben szőttek. Szabásukban is eltértek az elődjüktől, sokkal inkább a nyugat-európai mintájukra hasonlítottak. A XIX. század közepén már az iparosok és mesterlegények leltárában is rendszeresen szerepelt a fehér vitorlavászonból készült nadrág. Gyakorlati okokból később ezeket az előre gyártott, illetve méretre szabott nadrágokat is sötét színűre festették (akárcsak korábban a pásztorok és betyárok bőgatyáját vagy az őket üldöző pandúrok és perzekutorok fekete, sötét vagy kék viseletét). A XX. század elejére társadalmi és gazdasági okokból egyaránt megbomló falusi életforma az alkalmi földműves munkát vállaló zsellérek vidékről-vidékre vándorlását és a városi építkezéseken napszámosként foglalkoztatottak városba költözését is magával hozta. Ekkor a sötétszürke vagy kék pantalló már az agrárproletárok hétköznapi munkaruhájává vált.

Az Amerikába történő kényszerű kivándorlás is nagy tömegeket mozdított meg Európában. 1829-ben a bajorországi Buttenheim-ban látta meg a napvilágot az a Loeb (később: Lévi) *Strauss*, aki 1847-ben a családjával, megélhetést keresve, hajóra szállt és átkelt az óceánon. San Franciscóban lett belőle méteráru-kereskedő. Tőle vásárolt rendszeresen erős fehér vászonanyagot a Nevada állambéli Reno városában Jacob *Davis* szabómester is. A családi szájhagyomány szerint 1870-ben egy favágó kákán is csomót kereső neje rendelt a férjének tartós nadrágot. Ekkor támadt a mesternek az az ötlete, hogy a farzsebeket azokkal a szegecsekkel is megerősítse, amelyekkel korábban a szíjakat rögzítette a lópokrócokhoz. Az első „mestermunka” elkészülte után 1872. július 5-én két további példányt elküldött a méteráru-ellátójának is, hogy Levi Strauss maga is láthassa a zsebek sarkaiban szegecselt új terméket. A címzettnek annyira megtetszett az életrevaló ötlet, hogy ügyvédjével rögtön megfogalmaztatta a szabadalmi kérelmet. Azóta ezt a dátumot tekintik a farmernadrág hivatalos születésnapjának. Jacob Davis maga is San Franciscóba költözött s bekapcsolódott Levi Strauss vállalkozásába. Kezdetét vette a blue jeans közel másfél évszázados sikertörténete.

A krónikák számon tartják, hogy 1886-ban jelent meg a jellegzetes bőr-címke. Valamint azt is: 1890-ben dobták piacra az 501-es sorszámú prototípust, amelyet eleinte főleg a favágók és bányászok viseltek. A közhiedelemmel ellentétben a cowboyok csak az 1930-as években kapcsolódtak be a sztoriba, amikor a vadnyugati filmek divatba jöttek. Akkor vált a farmer valóságos „nemzeti viseletté”, az amerikai életforma szinte kultikus jellegű megtestesítőjévé. A cégtörténet szerint 1934-ben készítették el az első női farmernadrágot.

Loeb (Levi) Strauss

A tipikusan amerikai ruhadarab Európában csak a második világháború nyomán kezdett ismertté válni, az ide vezényelt amerikai katonák révén. Magyarországra csak újabb fáziskéséssel jutott el a farmer. Az 1960-as évektől lassan lehetővé vált nyugati utazásokról csempésztek haza „a vágy tárgyát”, amely egyre keresettebb divatcikké vált. Eközben hivatalosan lenézték és elítélték a „nyugat-majmoló” viseletet, mert eleinte sehogy sem illett bele a szocialista emberideálról alkotott eszményképbe. Viselőjének bizonyos körökben ugyanakkor komoly tekintélyt kölcsönzött. Az ifjúsági szubkultúra mellett a könnyűzenei rockerek mozgalmal lendítette tovább a farmer iránti érdeklődést. Olyannyira, hogy a farmer itthoni sorozatgyártása is időszzerűvé vált. Az 1970-es évektől indult be olasz köz-

vetéssel került forgalomba a Trapper márkanévű termékcsalád. Nemcsak férfiaknak, nőknek is készültek ilyen ruhadarabok. Ekkortól széles társadalmi elfogadottságra tett szert az öltözet, a szürke hétköznapiakban, a munkahelyi és a szabadidős viseletek között egyaránt általánossá vált. A nadrágok és dzsekik mellé felzárkóztak a szoknyák, táskák, sapkák. A kék mellett a színskála a pirosig szélesedett, a márványerezetes változat mellett a csíkos vagy kockás minta is megjelent. A szabásvonal is haladt a korról: a trapéz- és a répaforma után jött a derékban gomolódó, majd a csípőfazon. A földet súroló hosszú szárúval párhuzamosan fut a feltúrt aljú változat, a rövidre vágott és a térdnadrág is. Az ezredfordulótól a viseltesség látszatát keltő kómosított, a cafatossá vágdalt és a foltokban koptatott változatok mellett a batikolt is hódít. Éppúgy, mint az egyszínű vagy tarkabarka fonállal himzett, a gyöngyökkel és flittekkel kitűzött vagy fidres-fodros csipkéekkel díszített. Az idestova másfél évszázados farmer világhódítása során sem időben, sem földrajzi térben, sem a fantázia szabad szárnyalásában nem ismert korlátokat. Mindezekről a pápai Képfestő Múzeum „Az örökéletű farmer” című vendégtárlatán is meggyőződhetünk. A kiállítás Budapesten 2008. március 16-ig látogatható a Néprajzi Múzeum Kossuth-téri épületének földszintjén.

Kedves Barátunk!

Köszönjük, hogy a Filantróp Társaság Barátság Egyesületének, mely a **Barátság** című folyóirat kiadója, juttatta személyi jövedelemadójának 1%-át: 51 607 Ft-ot. A pénzt a lap megjelentetésére fordítottuk. Kérjük, gondoljon ránk ismét, amikor 2007. évi személyi jövedelemadójának 1 százalékáról rendelkezik és kedvezményezettként a Filantróp Társaság Barátság Egyesülete adószámát:

18037511-1-43

tüntesse fel. Adóbevallásával együtt küldje meg az Adóhivatalnak.

Köszönettel és tisztelettel:

Mayer Éva
elnök